

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Για το βιβλίο</i>	15
<i>Ευχαριστίες</i>	21

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η κβαντική επανάσταση στον πολιτισμό μας: Αυτός ο Ξένος

1. Το χρονικό της κβαντικής επανάστασης: Τριάντα χρόνια που συγκλόνισαν τη φυσική	27
1.1 Το χρονικό της κβαντικής επανάστασης	28
1.2 Τα τέσσερα... μυστήρια της κβαντομηχανικής: Από τα ζάρια του θεού και τη γάτα του Σρέντινγκερ ώς την απόκοσμη δράση εξ αποστάσεως	44
2. Η κβαντική επανάσταση στον πολιτισμό μας σήμερα: Από το θέατρο και τη φιλοσοφία έως την κβαντική «Νέα Εποχή».	51
2.1 Κοπεγχάγη: Μια θεατρική σπουδή πάνω στο μεγαλύτερο ηθικό δίλημμα του 20ού αιώνα. Η συνάντηση Μπορ-Χάιζενμπεργκ το 1941	51
2.2 Κβαντομηχανική και ελεύθερη βούληση: Μια νέα ματιά στα θεμέλια της ηθικής ευθύνης	57
2.3 Κβαντομηχανική και το ζήτημα του θεού: Έχουν σχέση;	62
2.4 Η κβαντομηχανική και η ψευδοεπιστήμη της «Νέας Εποχής»	68
2.5 Εναλλακτική νοσηλευτική και εναλλακτική... επιστήμη: Ο Άλαν Σόκαλ μάς ξεναγεί σε ένα... εναλλακτικό σύμπαν!	71
2.6 Κβαντική... ευεξία και αντιεμβολιαστικός παροξυσμός: Όταν ο ανορθολογισμός και η ψευδοεπιστήμη ροκανίζουν τα θεμέλια των δημοκρατικών κοινωνιών	75
2.7 Ένα, δύο, τρία... πολλά σύμπαντα: Συνταγές... αθανασίας και τέλειας ζωής!	78

2.8	Επιστήμη και ψευδοεπιστήμη: Ποιος έχει την ευθύνη της απόδειξης; Αυτός που λέει ότι «ο γάιδαρος πετάει» ή εκείνος που το αρνείται;	81
2.9	Ανακεφαλαίωση: Κι εσύ, αδελφέ μου, φταις λιγάκι	88
3.	Κβαντική επανάσταση και ναζισμός: Το κίνημα κατά της «εβραϊκής φυσικής» και η φιλοσοφική του στήριξη	93
3.1	Η θεμελιώδης επιστήμη στο απόσπασμα: «Εβραϊκή φυσική» και «Φυσική των Αρίων»	93
3.2	Το «κίνημα» κατά της εβραϊκής φυσικής στο απόγειό του: Ο Χάιζενμπεργκ ως... λευκός Εβραίος	99
3.3	Η εβραϊκή φυσική και η Βόμβα: Μια δεύτερη ματιά στη συνάντηση Μπορ και Χάιζενμπεργκ στην Κοπεγχάγη	101
3.4	Το ευρύτερο διανοητικό περιβάλλον I: Ο Σπένγκλερ, ο πολιτισμικός σχετικισμός στην επιστήμη και η εβραϊκή φυσική	104
3.5	Το ευρύτερο διανοητικό περιβάλλον II: Ψευδοεπιστήμη και ανατολικός μυστικισμός στη γενική κουλτούρα	109
3.6	Ο πολιτισμικός σχετικισμός στην επιστήμη κατά Χάιντεγκερ: Ο Γαλιλαίος δεν είναι καλύτερος από τον Αριστοτέλη, ούτε και η σύγχρονη χημεία από την... αλχημεία!	111
3.7	Ο Αδόλφος Χίτλερ και η «μαγική εξήγηση του κόσμου»: Ο πολιτισμικός σχετικισμός στην επιστήμη ως καθεστωτική ιδεολογία	117
3.8	Χάιντεγκερ και ναζισμός: Επινόώντας τον εχθρό	119
3.9	Το «Λευκό Ρόδο»: Μια ομάδα γερμανών φοιτητών κι ένας καθηγητής τους υπερασπίζονται την τιμή της χώρας τους	123
3.10	Ένα παράθυρο ευκαιρίας: Η γερμανική άνοιξη στη θεμελιώδη επιστήμη	126
4.	Η κβαντική επανάσταση και ο νέος Διαφωτισμός: Ο κύκλος της Βιέννης και η επιστημονική κοσμοαντίληψη	129
4.1	Λογικός εμπειρισμός: Ένας φωτεινός κύκλος σε μαύρο φόντο	129
4.2	Λογικός εμπειρισμός και η επιστημονική επανάσταση του 20ού αιώνα: μια ευτυχής συμπόρευση	133
4.3	Ο κύκλος της Βιέννης ως πνευματικό και πολιτικό κίνημα. Η επιστημονική κοσμοαντίληψη και ο νέος Διαφωτισμός	142
4.4	Ο κύκλος της Βιέννης αυτοσυστήνεται: Εστιάσεις στο κείμενο της ιδρυτικής διακήρυξης	145

4.5	Αλληλεπιδράσεις: Ο κύκλος της Βιέννης και το κίνημα της μοντέρνας αρχιτεκτονικής στον μεσοπόλεμο	149
4.6	Ο λογικός εμπειρισμός και το τέλος των «ευγενών αληθειών»: Στη δημοκρατική πολιτεία όλα κρίνονται	156
4.7	Αυλαία: Το μετέωρο βήμα του νέου Διαφωτισμού	158

ΜΕΡΟΣ Β΄

Επιστήμη και δημοκρατία:

Μια βαθιά σχέση

5.	Επιστήμη και δημοκρατία I: Το πνεύμα της επιστήμης ως φιλοσοφικό θεμέλιο του δημοκρατικού πολιτεύματος	163
5.1	Το πνεύμα της επιστήμης: Τι είναι τελικά επιστημονικό και τι όχι; Ο κανόνας του Πόππερ	163
5.2	Επιστήμη – Διαφωτισμός – δημοκρατική πολιτεία: Ένας βαθύς ιστορικός δεσμός	166
5.3	Υπάρχει βεβαιότητα στην επιστήμη; Η έννοια της εδραιωμένης γνώσης και της προσεγγιστικής αλήθειας	172
5.4	Γιατί η πρόοδος στην επιστήμη είναι συνεχής και συσσωρευτική, ενώ στην κοινωνία η οπισθοδρόμηση –ακόμα και η κατολίπηση στην άβυσσο– αποτελεί πάντα ένα ανοικτό ενδεχόμενο;	175
5.5	Η επιστήμη χωρίς εξιδανικεύσεις: Η επιστημονική κοινότητα ως μια υπέροχη ατελής μικροκοινωνία	179
5.6	Επιστημονικές διαμάχες: Τι τις κάνει τόσο διαφορετικές από τις άλλες ανθρώπινες διενέξεις;	181
5.7	Και ένα δυστοπικό σενάριο για την επιστήμη και τη δημοκρατία: Όταν τα γεγονότα δεν θα έχουν σημασία	184
5.8	Από την επιστημονική κοινότητα στην ευρύτερη κοινωνία: Σκέψεις πάνω σε μια αναλογία	187
5.9	Επιστήμη και δημοκρατία – Αναδρομή στις απαρχές: Από τη νομοκρατούμενη φύση στη νομοκρατούμενη κοινωνία	190
5.10	Η επιστήμη στον πολιτισμό μας: Αυτός ο ξένος	193
6.	Επιστήμη και δημοκρατία II: Διάλογος με το έργο του Τόμας Κουν για τις επιστημονικές επαναστάσεις	195
6.1	Φυσιολογική επιστήμη: Πώς η προσήλωση σε ένα επιστημονικό καθεστώς εξασφαλίζει τη γρήγορη πρόοδο της επιστήμης και προετοιμάζει ταυτόχρονα την επόμενη επανάσταση	195

6.2	Επαναστατική επιστήμη: Όταν το παλιό δεν μπορεί να εξηγήσει πια τον κόσμο, και το καινούργιο δεν μπορεί ακόμα	200
6.3	Γιατί η επιστήμη ως θεσμός είναι ορθολογική παρ' όλα αυτά; Η αυτονομία της επιστημονικής κοινότητας και η σημασία της κατά Κουν	204
6.4	Η αυτόνομη επιστημονική κοινότητα του Κουν και το πρόβλημα της έγκυρης γνώσης για τον φυσικό κόσμο	206
6.5	Πώς η παραδοχή μιας αυθύπαρκτης νομοκρατούμενης φύσης εξαλείφει την ανάγκη μιας ιδεατής επιστημονικής κοινότητας όπως αυτή του Κουν	212
6.6	Η επαναστατική επιστήμη στο μικροσκόπιο. Η αλλαγή παραδείγματος ως μεταστροφή	214
6.7	Το ασύμμετρο των επιστημονικών Παραδειγμάτων: Η πιο αμφιλεγόμενη θέση του Κουν	220
6.8	Σε υπεράσπιση του επιστημονικού ρεαλισμού: Μια αναγκαία παρένθεση	226
6.9	Μια ματιά από ψηλά: Δική μας και του Κουν	231
6.10	Επιστήμη και δημοκρατία ξανά	236
7.	Επιστήμη και δημοκρατία III: Ο Νόαμ Τσόμσκι και ο Στήβεν Γουάινμπεργκ μας λένε τη γνώμη τους . . .	241
7.1	Ο Νόαμ Τσόμσκι για τον πολιτισμικό σχετικισμό στην επιστήμη, στο πλαίσιο του μεταμοντερνισμού.	241
7.1.1	Ορθολογισμός και επιστήμη απέναντι στον σχετικισμό	242
7.1.2	Ο Τσόμσκι –με λίγη βοήθεια από τον Γουάινμπεργκ– υπερασπίζεται τον δαρβινισμό από τους... πάντες. . .	247
7.1.3	Μια ελληνική παρένθεση	256
7.1.4	Επιστήμη και δημοκρατία: Σκέψεις με αφορμή τον «τρόπο του Τσόμσκι» ως δημόσιου διανοούμενου	260
7.2	Ένας διάλογος με τις απόψεις του Στήβεν Γουάινμπεργκ για τον σχετικισμό, την επιστήμη, τη δημοκρατία	264
7.2.1	Ο Γουάινμπεργκ απέναντι στον σχετικισμό και την κοινωνική κατασκευασιοκρατία: Αν τα κουάρκ είναι κοινωνική κατασκευή, τότε γιατί όχι και το... Έβερεστ;	264
7.2.2	Γουάινμπεργκ έναντι Κουν. Μια λανθασμένη –και επιζήμια– κρίση.	268
7.2.3	Παρένθεση: Όταν ούτε τα λόγια θα έχουν σημασία. Μια εκδρομή στο αβαρές των λέξεων (και των πράξεων)!	270

7.2.4	Γιατί η ιστορία της φυσικής δεν είναι σαν την ιστορία της τέχνης; Η διαμάχη γύρω από ένα άλλο βιβλίο του Γουάινμπεργκ	274
7.2.5	Δύο αντιλήψεις για την επιστήμη, δύο διαφορετικές ιστορίες της επιστήμης, δύο ξένοι κόσμοι	275
7.2.6	Οι πέτρες φταίνε! Ο σχετικισμός ως άρνηση της κοινής ανθρώπινης εμπειρίας	280
7.2.7	Οι πέτρες και πάλι: Ο νέος καθολικισμός ξαναδικάζει τον Γαλιλαίο.	284
7.2.8	Επιστροφή στο ξέφωτο: Η επιστήμη στα μάτια του Κορνήλιου Καστοριάδη	291
7.2.9	Δυτικός πολιτισμός, επιστήμη, δημοκρατία: Ο επίλογος του Γουάινμπεργκ.	292
7.2.10	Φυσιογνωμίες που ήρθαν: Οι βαθιές επιρροές.	295

ΜΕΡΟΣ Γ΄

Η κβαντική επανάσταση σε αργή κίνηση:
Εξηγώντας και αλλάζοντας τον κόσμο

8.	Η κβαντική επανάσταση I: Το πρώτο κύμα (1900-1922).	301
8.1	Γαλήνη πριν την καταιγίδα. Η φυσική στα τέλη του 19ου αιώνα.	301
8.2	1900: Ο από μηχανής θεός. Ο Μαξ Πλανκ και το φωτεινό κβάντο	304
8.3	1905: Αλβέρτος Αϊνστάιν. Τα κβάντα ήρθαν για να μείνουν. Η διπλή φύση του φωτός	306
8.4	1911: Ο Έρνεστ Ράδερφορντ και το πλανητικό μοντέλο του ατόμου: Μια ιστορική ανακάλυψη, μια μεγάλη νέα κρίση στη φυσική.	308
8.5	1913: Το άτομο του Μπορ. Η κβάντωση σώζει ξανά τη φυσική και τους... φυσικούς!	311
9.	Η κβαντική επανάσταση II: Το δεύτερο κύμα (1923-1927)	319
9.1	Ο Λουί ντε Μπρολί και η διπλή φύση της ύλης: Όλα είναι σωματίδια και κύματα ταυτόχρονα	319
9.2	1925: Ο Βέρνερ Χάιζενμπεργκ ανακαλύπτει τη μηχανική των μητρών: Ένα γεγονός που... βιάστηκε να συμβεί!	322
9.3	1926: Ο Έρβιν Σρέντινγκερ ανακαλύπτει τη διάσημη εξίσωσή του, και ο Μαξ Μπορν θα προτείνει την πιθανοκρατική ερμηνεία των λύσεών της	329
9.4	1927: Ο Χάιζενμπεργκ ανακαλύπτει την αρχή της αβεβαιότητας, τη θεμελιώδη αρχή του σύμπαντος	334
9.5	Μια φορά κι έναν καιρό: Η εκδίκηση του... πυριτίου.	340

10. Η κβαντική επανάσταση III: Το ευτυχές τέλος: Η ερμηνεία της Κοπεγχάγης και τα ζάρια του θεού . . .	343
10.1 1927: Η ερμηνεία της Κοπεγχάγης: Οι Μπορ και Χάιζενμπεργκ συνεργάζονται και συνθέτουν την οριστική μορφή της κβαντομηχανικής.	343
10.2 Η κβαντομηχανική κοσμοαντίληψη: Οι συνέπειες της κοπερχαγιανής ερμηνείας για την αιτιοκρατία και τη φύση της πραγματικότητας.	347
10.3 Η «αρχή» της συμπληρωματικότητας του Μπορ και ο υποτιθέμενος ρόλος της συνείδησης στη διαδικασία της μέτρησης	351
10.4 1927: Το συνέδριο του Σολβέ επικυρώνει την ερμηνεία της Κοπεγχάγης: Η διαμάχη Αϊνστάιν-Μπορ για τα... ζάρια του θεού	354
10.5 1935: Ο Αϊνστάιν επανέρχεται και ο Σρέντινγκερ ακολουθεί: Η απόκοσμη δράση εξ αποστάσεως και η διάσημη κβαντική γάτα	357
10.6 2022: Ένα βραβείο Νόμπελ βάζει τίτλους τέλους στη μεγαλύτερη επιστημονική διαμάχη του 20ού αιώνα: Ναι, ο θεός παίζει ζάρια με τον κόσμο	361
10.7 Η κβαντομηχανική ως εξήγηση του κόσμου και ως κινητήρια δύναμη της αλλαγής του: Από τα ζάρια του θεού στους κβαντικούς υπολογιστές	366
10.8 Η κληρονομιά της κβαντικής επανάστασης I: Μια ισχυρή και αυτόνομη επιστημονική κοινότητα	368
10.9 Η κληρονομιά της κβαντικής επανάστασης II: Μια σπουδαία συνέχεια στον πυρηνικό μικρόκοσμο και στην κοσμολογία, και ένα μεγάλο αναπάντητο ερώτημα	372

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ηθική αξία της επιστήμης	377
<i>Βιβλιογραφία – Ηλεκτρονικά συμπληρώματα</i>	385
<i>Ευρετήριο</i>	409